

سیاهان آمریکا و اسلام سیاسی

<?xml encoding="UTF-8?">

دریانوردان مسلمان اندولسی (اسپانیایی)، قبل از کریستف کلمب پا در قاره آمریکا نهادند و اسلام را به آن مکان بردند . پس از آن نیز بر اثر رفت و آمد تجار و بحریمایان مسلمان و مهاجرت گروهی از مسلمانان اروپایی، هندی و... (1) ، و مهم تر از همه، مهاجرت اجباری بردگان مسلمان سیاه به قاره آمریکا، (2) اسلام در آن مکان نفوذ کرد و مطرح شد . با این وصف اسلام از اوایل قرن 14 ش . 20/ م . آن هم در پی اوج گیری محرومیت رنگین پوستان، به ویژه سیاهپوستان مسلمان آمریکایی از حقوق فردی و اجتماعی و ناکامی اندیشه ناسیونالیسم در نجات سیاهان از ظلم و ستم سفیدپوستان، به عنوان ایدئولوژی مبارزه سیاسی سیاهان برگزیده شد . (3)

مروری بر تاریخچه جنبش اسلامی سیاهان آمریکا

آمریکاییان برای افزایش تولیدات کشاورزی (جنوب آمریکا) و صنعتی (شمال آمریکا)، تعداد زیادی از سیاهپوستان آفریقایی را به بردگی گرفتند . این سیاهپوستان از ابتدایی ترین حقوق فردی و اجتماعی محروم بودند، و با آنها همچون بردگانی رفتار می شد که گویا برای خدمت به سفیدپوستان آفریده شده اند . به همین علت از اواسط سده 11 ش . 17/ م . تا اواسط سده 13 ش . 19/ م . قیام هایی از سوی بردگان سیاه علیه اربابان سفیدپوست روی داد . (4) جنبش های ملی گرایانه سیاهان، در اوایل قرن حاضر به رهبری «مارکوس گاروی» (5) و «نوبل دروعلی» (6) ادامه یافت . به گونه ای که فقط در سال 1298 ش . 1919/ م . 25 برخورد خونین نژادی در آمریکا اتفاق افتاد . اما هیچ یک از این قیام ها (قیام های ناسیونالیستی) منجر به دستیابی سیاهان به حقوق برابر با سفید پوستان نشد . این سرخوردگی و ناکامی گرایش جدیدی را در فرایند مبارزات سیاسی سیاهان در دهه اول قرن سیزدهم هجری شمسی/دهه سوم قرن بیستم میلادی پدید آورد که به گسترش و توسعه اسلام در جامعه سیاهپوست آمریکا می اندیشد؛ اسلامی که هیچ گونه تمایزی بین انسان ها، مگر بر اساس تقوا قائل نیست . (7)

بر اساس گرایش جدید، جنبش اسلامی سیاهان آمریکا در سال 1309 خورشیدی/1930 میلادی شکل گرفت . اندکی بعد از آن، این جنبش از سوی «عالیجاه محمد» (8) با تاسیس «گروه ملت اسلام» گسترش یافت . ملت اسلام صرفا یک گروه سیاسی نبود، بلکه با شرکت در فعالیت های اقتصادی سودآور در جهت ارتقای مادی زندگی سیاهان تهدیدست گام برداشت . این جنبش پس از مرگ عالیجاه محمد، علی رغم انشعابات مختلف، به عنوان مهم ترین و گسترده ترین گروه اسلامی سیاهان آمریکا به حیات خود ادامه داد . (9)

رهبران جنبش اسلامی سیاهان

«والاس دی فرد محمد» اولین رهبر سیاهان مسلمان آمریکا بود. او کارش را با تبلیغ اسلام آغاز کرد، سپس برای نجات سیاهان از محرومیت های حقوقی و اجتماعی، نخستین گروه سیاسی مسلمانان را در بزرگ ترین شهر سیاه

پوست نشین یعنی «دیترویت» تاسیس کرد، و در فاصله کوتاهی پیروانی بالغ بر هشت هزار نفر پیدا کرد. اما در سال 1311 ش. / 1932م. پس از دو سال فعالیت مستمر ناگهان ناپدید شد. (10) پس از ناپدید شدن ناگهانی فرد محمد، رهبری جنبش مسلمانان سیاه به دست عالیجاه محمد افتاد. او تا زمان مرگش در سال 1354 ش. / 1975م. رهبری این جنبش را بر عهده داشت. نقش عالیجاه محمد در جنبش اسلامی سیاهان بیش از فرد محمد ارزیابی می شود. زیرا عالیجاه محمد مساجد بسیاری در آمریکا ساخت و روحانیونی را برای اداره هر یک از آنها تعیین کرد، و نیز به دائر کردن یک دانشگاه اسلامی مخصوص سیاهان همت گمارد، و برای تثبیت موقعیت داخلی جنبش اسلامی سیاه پوستان، با کشورهای اسلامی روابط دوستانه ای برقرار کرد. مجموعه این اقدامات در سامان بخشیدن به جنبش سیاه پوستان مسلمان و همچنین در ارتقای دانش اسلامی و افزایش تحرک سیاسی آنان مؤثر افتاد. (11)

بعد از مرگ عالیجاه محمد، فرزندش «والاس دی محمد» رهبری ملت اسلام را برعهده گرفت. او پس از تصدی رهبری مسلمانان آمریکا، نام کانون ملت اسلام را به جامعه جهانی تغییر داد. نام بلالیان (12) را برای مسلمانان سیاه انتخاب کرد، و فعالیت های تجاری کانون ملت اسلام را متوقف ساخت. این اقدامات با انتقاد گروهی از مسلمانان سیاه پوست و برخی از متصدیان مساجد مواجه شد؛ زیرا به اعتقاد آنها نام ملت اسلام، اتحاد برانگیزتر، نام سیاهان مسلمان جذاب تر و فعالیت های اقتصادی برای سیاهان سودمندتر بود. (13) اقدامات والاس دی محمد، زمینه تفرقه و انشعاب های مختلف را در پیروان کانون ملت اسلام فراهم آورد. بر این اساس تعدادی از رهبران مسلمان سیاه پوست از جمله «مالکوم ایکس» (14) با انشعاب از کانون ملت اسلام، گروه های اسلامی جدیدی را در جامعه سیاه پوستی آمریکا پدید آوردند. (15) پس از ترور وی و به ویژه با آغاز سال های نخستین دهه 70 ش. / 90 م. جامعه سیاهان مسلمان آمریکا تحت رهبری «لوئیس فراخان» به سوی اتحادی که کانون ملت اسلام از آن بهره مند بود، حرکت کرده است.

انگیزه های تاسیس کانون ملت اسلام

آمریکاییان از همان نخستین روزهایی که سیاهان آفریقایی را برای کار در مزارع به خدمت گرفتند، با آنها به صورت برده رفتار کردند؛ زیرا به عقیده سفیدپوستان آمریکایی، سیاهان ذاتا بی لیاقت و پست آفریده شده اند، و به همین جهت فقط برای کار کردن، کشته شدن و خدمت به سفیدپوستان اند. این مسائل بردگان سیاه پوست را مجذوب و همگام جنبش ضد برده داری سفیدپوستان شمال آمریکا، ساخت. این جنبش که با هدف ظاهری مبارزه با برده داری جنوب آمریکا ولی در واقع به منظور دستیابی به زمین های مزروعی و مواد خام جنوب صورت گرفت، به تشکیل آمریکا (16) و صدور فرمان آزادی بردگان از سوی آبراهام لینکلن در سال 1242 ش. / 1863م. انجامید. (17) برخلاف انتظار سیاهان، فرمان لغو برده داری منجر به برابری حقوقی آنها نگردید؛ بلکه نظام تبعیض نژادی، با آثار به مراتب بدتر از نظام گذشته، جایگزین سیستم برده داری گردید. بر اساس نظام جدید، سیاهان از شخصیت اجتماعی، امنیت شغلی و هویت ملی محروم شدند، و محل های سکونت، گورستان ها، رستوران ها، پارک ها و حتی شیرهای آب آشامیدنی شان جدا گردید؛ از تصدی مشاغل مهم و کلیدی، تحصیل برابر با سفیدپوستان، دستمزدهای یکسان و ... بی نصیب ماندند. (18)

ناتوانی ناسیونالیسم سیاه به رهبری «مارکوس گاروی» و «نوبل درو علی» در نجات سیاهان از نظام تبعیض نژادی، ناکامی کلیساهای مسیحی در متقاعد کردن سیاهان ستمدیده به بردباری در برابر ظلم سفیدپوستان، و نیز

بحران اقتصادی آمریکا در سال های 1308 و 1309 ش . 1929/ و 1930 م . که منجر به قحطی و فقر بیشتر سیاهان گردید، زمینه های مناسب برای روی آوردن جامعه سیاهان آمریکا را به اسلام فراهم آورد . آنچه بیش از همه در گرایش سیاهان به سوی اسلام مؤثر افتاد، پیام های اسلامی نهضت بود که فرد محمد و عالیجاه محمد تاسیس کردند . (19)

مهم ترین پیام های جذاب نهضت اسلامی سیاهان عبارت بود از:

- 1 . اتحاد تمام سیاهپوستان آمریکایی در یک نظام برادری سیاه پوستی؛
- 2 . ایجاد یک نظام آموزشی مستقل از نظام آموزشی سفیدپوستان؛
- 3 . تلاش برای آزادی مسلمانان زندانی از زندان های آمریکا؛
- 4 . تشکیل مدارس جداگانه دخترانه و پسرانه برای فرزندان مسلمانان؛
- 5 . آزادی مسلمان ها در تبلیغات اسلامی . (20)

آثار نهضت اسلامی سیاهان

برخی از نتایج مثبت و منفی نهضت اسلامی سیاهان را می توان به شرح ذیل برشمرد: فردمحمد اولین رهبر سیاهان مسلمان در سال 1311 ش . 1932/ م . به طرز شگفت آوری ناپدید شد . عالیجاه محمد در طی بیش از چهار دهه رهبری کانون ملت اسلام، بارها بازداشت و زندانی گردید . مالکوم ایکس هم از رهبران با نفوذ مسلمان آمریکایی است که در دهه 40 و 50 ش . 60/ و 70 م . ترور شد . اما هیچ یک از این ترورها در خاموش کردن جنبش اسلامی سیاهان مؤثر نیفتاد؛ بلکه تظاهرات متعدد میلیون ها انسان سیاه پوست مسلمان معترض به نظام تبعید نژادی و ... در اواسط دهه 70 ش . 90/ م . نشان از تشدید گسترش نهضت اسلامی سیاهان دارد . (21)

علی رغم قیام ها و تظاهرات متعدد سیاهان آمریکایی در برابر نظام برده داری و تبعیض نژادی و برخی اقدامات تلافی جویانه مسلمانان سیاه، مانند ممنوعیت آرایش موی زنان مسلمان، (22) هیچ گونه بهبودی در موقعیت اجتماعی آنان صورت نگرفته است؛ بلکه هنوز هم حقیر شمرده می شوند و با آنان به عنوان موجوداتی پست رفتار می شود . (23) تفرقه و عقاید خرافی و خالفت سردمداران آمریکایی، علت های ناکامی نهضت اسلامی سیاهان آمریکا در نیل به هدف های مورد نظر است . تغییر شعار برادری سیاهان به برادری جهانی (برادری سیاهان و سفیدپوستان) از سوی اتحادیه مساجد مسلمان به رهبری مالکوم ایکس از جلوه های تفرقه، و اعتقاد به الوهیت فرد محمد از سوی پیروانش، از مصداق های عقاید خرافی سیاهان به شمار می رود (24) که آن به صورت معجونی از افسانه های آفریقایی، تعالیم مسیحیت و احکام اسلامی در آورده است . (25)

گسترش جنبش اسلامی سیاهان آمریکا تا حد زیادی متأثر از پیروزی انقلاب اسلامی ایران است؛ زیرا با پیروزی انقلاب اسلامی، موج اسلام خواهی در بین سیاهان آمریکا آهنگ سریع تری به خود گرفت . به دفعات تظاهرات چندمیلیونی سیاهان و سیاهان مسلمان با شعارهای «الله اکبر» به دعوت گروه امت اسلام در آمریکا صورت گرفته است . لوئیس فراخان در سال 1374 ش . 1995/ م . به ایران مسافرت کرده، و از 1100 مسجد آمریکا، 800 باب آن در ده سال اخیر بنا شده است و نیز آمار کسانی که همانند ایرانیان مسلمان لباس می پوشند و همچنین تعداد افرادی که مسلمان می شوند، در حال گسترش است .

- (1) این مهاجرت ها به ترتیب از سال 871 و 1209 ش . به بعد اتفاق افتاد .
- (2) اقلیت های مسلمان در جهان امروز، علی کتانی، ص 231 .
- (3) مسلمانان سیاهپوست آمریکائی، علی رضا راهی و حسین هدی، ص 21 .
- (4) مسلمانان سیاه آمریکا، استین ادوم، ترجمه محمد رفیعی مهرآبادی، ص 10 .
- (5) Marcus Garvey
- (6) Nobel Drew Ali
- (7) مسلمانان سیاه آمریکا، استین ادوم، ترجمه محمد رفیعی مهرآبادی، ص 14 و 32 .
- (8) عالیجاه را به صورت «الیجاه» هم می نویسند؛ اما اگر عالیجاه را از عالیجناب بدانیم، در آن صورت عالیجاه صحیح تر است .
- (9) مسلمانان سیاه آمریکا، استین ادوم، ترجمه محمد رفیعی مهرآبادی، ص 15 - 14 .
- (10) عده ای ناپدید شدن ناگهانی دی فرد محمد را به سازمان جاسوسی سیا نسبت می دهند .
- (11) سیاهان در ایالات متحده، کلودفولان، ترجمه قاسم صنعوی، ص 119 .
- (12) اشاره به بلال حبشی است که او هم سیاهپوست بود .
- (13) مسلمانان سیاه پوست آمریکائی، علی رضا راهی و حسین هدی، ص 35 - 31 .
- (14) ایکس بر خلاف برخی از رهبران سیاه، منشا نژادی سیاهان را مجهول می دانست و به همین دلیل نام ایکس یعنی مجهول را بر خود نهاد . ر . ک: مسلمانان سیاهپوست آمریکائی، علی رضا راهی و حسین هدی، ص 61 .
- (15) همان، ص 40 - 38 .
- (16) آمریکا قبل از جنگ داخلی به صورت ایالت های مستقل از هم بوده است .
- (17) سیاهان آمریکا را ساختند، بنجامین کوارلز، ترجمه ابراهیم یونسی، ص 133 - 131 .
- (18) مسلمانان سیاه پوست آمریکایی، علی رضا راهی و حسین هدی، ص 35 - 31 .
- (19) مسلمانان سیاه آمریکا، استین ادوم، ترجمه محمد رفیعی مهرآبادی، ص 78 - 76 .
- (20) همان، ص 16 .
- (21) روزنامه اطلاعات (20 الی 30 مهرماه 1374 و 1375)، صفحه آخر .
- (22) زنان مسلمان که در قانون ملت اسلام عضوند، به نشانه اعتراض به نظام تبعیض نژادی (آپارتاید)، از آرایش موها خودداری می کنند .
- (23) مسلمانان سیاهپوست آمریکایی، علی رضا راهی و حسین هدی، ص 33 - 30 .
- (24) مسلمانان سیاه آمریکا، استین ادوم، ترجمه محمد رفیعی مهرآبادی، ص 78 - 77 .
- (25) آینده جنبش اسلامی سیاهان آمریکا امیدبخش است . زیرا هر ساله 300 هزار نفر از سیاهان، مسلمان می شوند . بر این اساس پیش بینی می شود که تا قبل از سال 1379 ش . / 2000 م . اسلام به دومین دین بعد از مسیحیت در آمریکا تبدیل گردد . برخی دیگر معتقدند که چنانچه آمار رشد جمعیت مسلمانان و آمار زاد و ولد و آمار مسلمان شدن سیاهان به صورت فعلی ادامه پیدا کند، اسلام گسترده ترین دین در آمریکا خواهد شد . علاوه بر آن مسجدسازی در دهه اخیر در آمریکا نسبت به دهه قبل از آن 72 درصد افزایش نشان می دهد .